

SINTAXA GENITIVULUI ȘI A POSESIVELOR, PORNIND DE LA O PROBLEMĂ CONTROVERSATĂ: STATUTUL LUI *al*

CONSIDERAȚII PRELIMINARE

E de la sine înțeles că, din punctul de vedere al teoriei sintactice, cheia diferitelor interpretări care ar sta la baza integrării atât a *genitivului*, cât și a formelor posesive¹ într-un model teoretic unitar al gramaticii limbii române o constituie felul în care este interpretată particula *al*. Orice demers teoretic ce-și propune să rezolve în mod coerent problema statutului sintactic al genitivului și al posesivelor trebuie să se confrunte în prealabil cu o altă problemă: aceea a statutului lui *al*.

În teoria lingvistică românească există, în principiu, cu privire la *al*, două variante opționale de interpretare: **(a)** cea așa-numită „tradițională”, sintetică, în care *al* este interpretat ca „**articol posesiv-genitival**”, ca o particulă „interioară” genitivului, fără funcție sintactică autonomă și funcționând, în general, ca un fel de „morfem” al genitivului sau al posesivului, în anumite contexte având rolul de a marca morfologic funcționalitatea autonomă a acestora, și **(b)** o variantă relativ recentă, numită „modernă și analitică”, în care *al* este interpretat ca „**pronume posesiv**”, substitut al regentului de genitiv sau de posesiv, el însuși regent al acestora în absența substantivului².

Consecințele teoretice care decurg de aici pentru sintaxa genitivului și a posesivelor sunt următoarele: în varianta **(a)** atât genitivul, cât și posesivele pot funcționa, în anumite contexte, când sunt precedate de *al*, autonom din punct de vedere sintactic și, ca atare, pot avea **toate funcțiile sintactice ale substantivalului**, inclusiv pe cele de subiect și nume predicativ, în timp ce în varianta **(b)** ele depind invariabil de un regent, indiferent dacă acesta e substantivul care denumește obiectul posedat sau pronumele *al* care-l substituie. Prin urmare, nu pot avea altă funcție sintactică decât aceea de **atribut** (anterioritatea strictă a

¹ E vorba de formele *meu, tău, său, nostru și vostru*, fiecare cu variantele ei flexionare.

² Pentru o expunere argumentată a statutului pronominal al lui *al*, dar și pentru o privire sintetică asupra soluțiilor care s-au dat în teoria lingvistică românească la problema ridicată de statutul particulei în discuție, vezi *D. D. Drașoveanu, Despre al, cu aplicare la o structură problematică*, în idem, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, 1997, p. 101-107.

regentului sau a lui *al* împiedicându-le să poată avea funcțiile – corespondente celei de atribut – de nume predicativ sau element predicativ suplimentar).

În plus, în varianta (a) formele posesive pot funcționa atât ca adjective, în dependența unui substantival, cât și, autonom, ca **pronume**, atunci când, precedate de *al*, se pot constitui – endocentric – în centru al unui grup nominal. Ca atare, ele pot avea dublu statut morfologic. În varianta (b), ele nu pot funcționa decât exocentric, statutul lor morfologic fiind unul singur, acela de **adjective posesive**.

Argument. Statutul lui *al*³ a fost postulat pe baza substituibilității „ai/copiii vecinului, ai/copiii săi”⁴: substituit al unui substantiv, deci pronume. Numai că atunci când i s-a stabilit acest statut s-a pierdut din vedere o substituibilitate care, chiar dacă nu e la fel de evidentă, poate fi considerată la fel de revelatoare pentru statutul lui *al*. E vorba de substituibilitatea „al/bunul meu prieten”, în care *al* funcționează ca substituit al unui adjectiv, particula *al* și forma adjectivală *bunul* fiind intersubstituibile („al meu prieten”, „bunul meu prieten”).

Fiind dovedit faptul că *al*, ca pronume, nu poate avea variantă adjectivală⁵, considerăm că problema statutului lui *al* rămâne deschisă.

1. ALTERNATIVĂ DE STATUT AL LUI *AL*

Vom începe demersul nostru prin a analiza ocurențele particulei *al* în structurile limbii române, urmărind din punct de vedere distribuțional contextele în care ea apare.

Constatăm:

(a) cu foarte puține excepții⁶ particula *al* apare întotdeauna în vecinătatea strictă de stânga a unui genitiv sau a unui posesiv; cu alte cuvinte, ea e întotdeauna strict anterioară, în lanțul vorbirii, unui genitiv sau posesiv;

(b) în absența particulei *al* genitivul și posesivele sunt precedate totdeauna de o formă articulată definit (care de cele mai multe ori e însuși substantivul regent al acestora sau, în anumite cazuri, o așa-numită „prepoziție articulată”: *cartea elevului, contra mea* etc.).

Se observă, deci, că, în limba română, atât genitivul cât și posesivele nu pot apărea în lanțul vorbirii decât dacă sunt precedate de o formă articulată definit sau de particula *al*. Ocurența în vorbire a genitivului și a posesivelor e, prin urmare, condiționată de anterioritatea imediată a particulei *al* sau a unei forme articulate

³ Ne referim aici doar la statutul *pronominal* al lui *al*, ipoteza că el ar fi articol considerând-o suficient de convingător infirmată de argumentația lui *Drașoveanu*, vezi *ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 102.

⁵ În baza legii că „adjectivul nu are adjectiv”, vezi *ibidem*, p. 104.

⁶ Ne referim la structuri ca „moartea tragică a **încă** unuia din tovarășii săi” sau „finalul ambiguu al **prea** multora din nuvelele sale”, în care între *al* și genitiv se află interpusse alte forme, excepții care nu schimbă însă, esențial, datele problemei în discuție.

definit. Altfel spus, această imediată anterioritate se constituie într-un context obligatoriu al genitivului și al formelor posesive. Nu știm din ce cauză se întâmplă acest lucru, dar putem spune, cu certitudinea pe care ne-o dă intuiția de vorbitor al limbii române (și, în ultimă instanță, constatarea practică a faptelor), că acest context este obligatoriu.

Să vedem acum care este faptul de limbă care se constituie în context obligatoriu al genitivului și al posesivelor în absența lui *al*. Pornim de la următoarele presupoziii de principiu:

(a) acest fapt funcționează la fel, în calitatea sa de context obligatoriu, atât în cazul genitivului cât și în cazul posesivelor și

(b) oricare ar fi statutul acestui fapt în calitate de context obligatoriu al formelor discutate, statutul lui *al* trebuie să fie, în aceeași calitate, identic.

Supunem analizei structurile:

(1) *cartea mea*,

(2) *contra mea*,

(3) *bunul meu prieten*.

În (1) drept context obligatoriu al posesivului *mea* funcționează un substantiv articulat definit (*cartea*), în (2) aceeași funcție o îndeplinește o „prepoziție articulată” (*contra*), iar în (3) imediat anterior posesivului *meu* este un adjectiv (*bunul*) purtător, în topică inversă, al articolului definit al regentului său (*prieten*). Singura lor calitate comună este aceea de a fi, într-un fel sau altul, purtătoare de articol definit. Prin urmare, contextul obligatoriu, în absența lui *al*, al ocurenței formei posesive în fiecare dintre cele trei structuri nu este vreo formă substantivală articulată definit imediat anterioară posesivului, ci, de fiecare dată, pur și simplu, articolul definit însuși, indiferent cui îi aparține, de cine este purtat și care este funcționalitatea lui morfologică în structură. Vorbim de funcționalitatea morfologică a articolului definit, întrucât în (1) și (3) acesta funcționează (morfologic) ca morfem al categoriei determinării, realizând, deci, actualizarea ca definit a semnificatului formelor respective, în (2) însă, în cazul lui *contra mea*, articolul definit nu mai are această funcționalitate, ci funcționează doar – formal – ca marcă a realizării sintagmatice a contextului obligatoriu necesar ocurenței posesivului *mea* în structură. Ca atare, nu există nici un motiv ca atunci când articolul definit, în calitatea sa de context obligatoriu al genitivului și al formelor posesive, lipsește din anterioritatea imediată a acestora, particula *al* – în aceeași calitate – să substituie întreg regentul substantival, când simpla substituie a articolului definit al acestuia e suficientă pentru a-și realiza această calitate și, deci, pentru a asigura posibilitatea ocurenței genitivului sau a posesivului în structură.

Prin urmare, statutul pe care i-l vom da lui *al*, în consecvență cu argumentația de mai sus (pe care vom încerca să o susținem în continuare cu o serie de noi argumente), va fi cel de *substitut formal al articolului definit*. Îi spunem „substitut formal” și nu pur și simplu „substitut”, fiindcă particula *al* nu substituie, după cum am văzut, articolul definit în calitatea lui de morfem al determinării și, deci, nu

realizează actualizarea ca definit a semnificatului formei *al* cărui articol îl substituie, ci, cu excepția unui singur tip de structuri, care vor fi discutate în cuprinsul lucrării, *al* substituie articolul definit al regentului de genitiv sau posesiv (doar) în calitatea acestuia de context sintagmatic obligatoriu al genitivului sau al posesivului. Dar despre funcționalitatea articolului definit în sintagmele genitivale și posesive, precum și despre funcționalitatea lui *al* (implicit, în astfel de sintagme, dat fiind că el nu apare în sintagme de alt tip⁷) vom mai vorbi în această lucrare.

Vom remarca acum, ca o reluare a argumentației desfășurate mai sus, că, în calitate de context obligatoriu al genitivului și al posesivelor – cu alte cuvinte, în imediata lor anterioritate –, particula *al* și articolul definit al regentului de posesiv sau genitiv se află în *distribuție complementară*⁸ și, ca atare, funcționează ca variante ale aceleiași unități, ceea ce dovedește, în principiu, suficient de convingător statutul lui *al* de substitut al articolului definit al substantivului regent de genitiv sau posesiv.

Acest fapt se poate argumenta relativ ușor în structurile coordonate, de genul:

(1) *cartea mea și a ta*,

(2) *deasupra mea și a ta*⁹,

(3) *bunul meu și al tău prieten sau bunul meu prieten și al tău*¹⁰,

în care *al* substituie – fapt ilustrat de echivalența funcțională datorată coordonării –, pe rând, un substantiv articulat definit, o prepoziție articulată și un adjectiv purtător de articol (definit). Dacă în (1) și în (2) faptul poate fi pus pe seama unei presupuse funcționalități pronominale a lui *al* – ușor de argumentat în (1), recuperabilă, în (2), prin considerarea¹¹ prepoziției articulate ca substantiv fixat într-o formă de acuzativ –, în (3) coordonarea lui *al* cu un adjectiv îi contrazice particulei în discuție orice funcționalitate pronominală, dat fiind faptul¹² că *al*, ca pronume, nu poate avea variantă adjectivală.

Concluzionăm: *al*, nefiind pronume, deci substituit de substantiv, nu poate fi decât substituit de articol definit, articolul definit fiind singurul fapt comun celor trei fapte pe care *al* le substituie în structurile analizate.

⁷ *Al* din structura numeralelor ordinale (*al doilea*, *al treilea*) îl considerăm ca având o funcționalitate morfologică diferită de cea a particulei pe care o discutăm aici și, ca atare, reprezintă o realitate exterioară problematicii lucrării noastre.

⁸ Fapt în general cunoscut și observat deseori în lucrările de specialitate, nimeni, însă, neremarcându-i valoarea incontestabilă de argument pentru statutul lui *al*, conform regulii că două fapte aflate în distribuție complementară sunt echivalente funcțional; adăugăm aici că, deși descoperit, teoretizat și aplicat cu preponderență în fonologie, argumentul distribuției complementare are perfectă acoperire teoretică în studiul morfologiei, lui datorându-i-se, de altfel, distincția dintre *morfe*m și *alomorf*.

⁹ Pentru o analiză a acestui tip de structuri dintr-o dublă perspectivă teoretică, una în care *al* este interpretat ca pro-prepoziție și alta în care acest tip de prepoziții sunt interpretate ca substantive fixate într-o formă de *Ac*₃, vezi G. G. Neamțu, *Dinamica limbii române actuale*, curs universitar susținut în anii 1998 – 1999, la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca.

¹⁰ Structuri, e drept, nu foarte des întâlnite, dar perfect gramaticale din punctul de vedere al limbii române.

¹¹ Vezi G. G. Neamțu, *lucr. cit.*

¹² Demonstrat de D. D. Drașoveanu, vezi nota 5.

1.1. FUNCȚIONALITATEA LUI *AL* CA SUBSTITUT DE ARTICOL DEFINIT

Pentru a stabili funcționalitatea lui *al* în calitatea pe care i-o atribuim ca urmare a argumentației de mai sus, vom analiza funcționalitatea articolului definit în structurile în care considerăm că *al* îl substituie. Pornim de la constatarea anterioară că – în absența lui *al* – orice formă genitivă sau posesivă are drept regent un substantiv articulat definit. Am mai constatat, de asemenea, că, oricare ar fi purtătorul de articol definit – substantivul însuși, ca atare sau „transformat” într-o prepoziție sau un adjectiv determinant al acestuia –, articolul definit e întotdeauna imediat anterior formei genitivale sau posesive. Ne întrebăm: această restricție a genitivului și a formelor posesive – de a depinde de un substantiv articulat definit al cărui articol le e imediat anterior – e una funcțională sau doar pur și simplu sintagmatică? Adică, genitivul și formele posesive prin însăși funcționalitatea lor (semantică) de limbă nu pot depinde decât de un substantiv determinat definit sau această restricție e una accidentală și, în ultimă instanță, nu e determinată decât sintagmatic? Sau, cu alte cuvinte, numai substantivele determinate definit – cu semnificatul lexical actualizat – pot avea ca determinanți un genitiv sau un posesiv sau și substantivele nedefinite, al căror semnificat lexical nu este funcțional actualizat, și, prin urmare, a căror actualizare nu e marcată prin mijlocirea unui morfem corespunzător al categoriei determinării? Răspunsul este că nu numai substantivele semantic definite pot avea determinanți genitivi sau posesivi, ci și celelalte, rolul lui *al* fiind tocmai acela de a face ca genitivul și posesivele să poată depinde de substantive semantic nedefinite („o carte a mea”). Faptul poate fi verificat prin analogie cu limbi care nu cunosc o astfel de restricție și în care vreo particulă echivalentă lui *al* nu există. Spre exemplu, în italiană se poate spune și „un libro del mio amico”, nu numai „il libro del mio amico”, iar în franceză „un livre de Jean”, nu numai „le livre de Jean”. Ca atare, dependența genitivului și a posesivelor de substantive articulate definit nu se datorează funcționalității lor semantice, ci este o restricție extrafuncțională, de natură sintagmatică. Prin urmare, articolul definit, pe lângă faptul că este morfem al categoriei determinării, mai are și funcția de a realiza contextul sintagmatic obligatoriu al genitivului și al posesivelor, aceasta fiind funcția pe care o preia *al* în lipsa articolului definit. Restricția nefiind însă una funcțională, *al* nu preia de la articol și funcția de morfem al determinării, ci numai pe aceea de marcă sintagmatică a „genitivității”, extinsă, probabil datorită unei analogii (semantic) funcționale, și la posesive, dată fiind ideea de posesie, relativ comună genitivului și posesivelor. Astfel că particula *al*, deși substituit de articol definit, nu-i substituie acestuia funcția de morfem al categoriei determinării¹³, ci doar pe aceea de context obligatoriu al genitivului și al

¹³ Nu substituie – cf. *Eugenio Coseriu, Principes de syntaxe fonctionnelle*, extras din „Travaux de linguistique et de philologie”, XXXVII, 1989, Strasbourg – Nancy, p. 20 – semnificația instrumentală, de „actualizator”, a acestuia.

posesivelor. De aceea vom spune despre *al* că este **un substitut formal de articol definit**.

Astfel stând lucrurile, e evident faptul că *al* nu poate avea funcție sintactică și nici propriu-zis morfologică, ci funcționează doar sintagmatic, ca – am văzut – context obligatoriu al genitivului și al posesivelor și marcă, prin informațiile (de gen, număr și caz¹⁴) preluate de la articolul definit, al dependenței acestora de un substantiv sau altul.

Ca excepție de la această funcționalitate a lui *al* avem în română un singur tip de structuri, și anume cele de tipul „al meu prieten”, în care regentul substantival este postpus genitivului sau posesivului, structuri în care, datorită topicii inverse, avem de-a face cu așa-numitul fenomen de „articulare indirectă”, situație în care *al* preia de la articolul definit nu numai funcția de context obligatoriu, ci (datorită topicii inverse) – ca în cazurile în care articolul definit al substantivului este purtat de determinantul adjectival antepus acestuia – și pe aceea de morfem al determinării, substantivul regent, determinat indirect prin *al*, nemaiputând fi articulat în alt fel (nu se poate spune „*al meu prietenul” sau „*al meu un prieten”, la fel cum nu se poate spune „*verdele copacul” sau „*verdele un copac”)¹⁵.

1.2. DIN NOU DESPRE IPOTEZA CĂ *AL* AR FI PRONUME, SUBSTITUT SAU DUBLANT AL REGENTULUI DE GENITIV SAU POSESIV

Mai întâi, să analizăm ce înseamnă pentru un pronume că funcționează ca substitut al unui substantiv. E, în general, acceptat faptul conform căruia calitatea de substitut a unui pronume e dată de coreferențialitatea lui cu un substantiv. Or, coreferențialitate înseamnă identitate de gen și număr la nivelul categoriilor gramaticale. Pronumele, deci, ca substitut al unui substantiv, „preia”¹⁶ de la acesta informațiile de gen și număr manifestate în substantiv, funcționând, în context, similar acestuia. Avem, în principiu, trei moduri în care un pronume poate funcționa similar unui substantiv, toate trei implicând, firește, coreferențialitate cu acesta.

1. Cazurile în care pronumele „**înlocuiește**” pur și simplu substantivul, acesta nemaipărănd sub nici o formă în structură, conținutul lui semantic (lexical) fiind atribuit de către contextul extralingvistic pronumelui.

2. Cazurile în care pronumele **dublează semantic** – prin reluare sau anticipare – substantivul ocurent și el, la rândul lui, în structură, conținutul

¹⁴ Dat fiind faptul că principalul purtător al mărcilor morfologice de gen, număr și caz este – în cazul substantivelor articulate definit – articolul acestora.

¹⁵ În fapt, la o analiză mai atentă, această excepție de la valoarea pe care-am descris-o aici pentru *al* se dovedește a fi doar aparentă, ea putând fi integrată fenomenului articulării indirecte și – în virtutea faptelor descrise aici – probează similaritatea funcționării particulei în discuție – în structurile de acest tip – cu cea a articolului definit.

¹⁶ Există chiar denumirea – revelatoare pentru acest fenomen – de „acord paradigmatic” al pronumelui cu substantivul substituit; vezi *G. Gruiță, Acordul în limba română*, București, 1981, p. 18–24.

semantic lexical al substantivului fiind, în aceste cazuri, atribuit pronomelui prin mijlocirea contextului lingvistic, în care substantivul este și el prezent.

3. Cazurile în care pronumele **dublează** substantivul ocurent în structură atât **semantic** – prin coincidențe de gen și număr –, cât și **sintactic** – prin coincidențe de caz și funcție sintactică în structură. Este cazul dublării complementului direct și indirect prin forme pronominale atone, *al* însuși fiind interpretat de anumiți autori și în anumite situații ca un astfel de substituit¹⁷.

Prin urmare, un pronume substituit va avea întotdeauna genul și numărul substantivului pe care-l substituie, în situații speciale putând avea și cazul și funcția sintactică a acestuia. Însă (vezi și *supra*, nota 14) articolul definit al substantivelor este, prin însăși funcționalitatea sa morfologică, purtător al genului și numărului substantivului pe care-l articulează, astfel încât nu putem folosi criteriul identităților de gen și număr pentru a distinge între o formă care substituie numai articolul definit al unui substantiv și o formă care substituie substantivul în totalitatea lui, dat fiind că ambele vor avea aceleași mărci ale calității lor de substitute și anume același gen și același număr (eventual, și același caz) cu substantivul pe care sau pe al cărui articol îl substituie. Cu alte cuvinte, *al* poate avea același gen și același număr cu substantivul (nume de obiect posedat și) regent al unui genitiv sau al unui posesiv și ca urmare a faptului că-i substituie acestuia articolul definit și nu numai ca urmare a faptului că substituie regentul în totalitatea lui. Ca atare, identitățile de gen și număr dintre *al* și substantivul regent de genitiv sau posesiv nu probează cu necesitate calitatea pronominală a particulei în discuție.

De altfel, faptul că *al* nu substituie regentul se poate verifica astfel:

(a) În structurile în care *al* și regentul de genitiv sau posesiv sunt coprezente („un copil al vecinului”, „acest copil al său”), genitivul sau posesivul, subordonându-se o dată substantivului, nu se mai poate subordona încă o dată lui *al*, dat fiind că nu are decât o **singură valență combinatorică** – ca genitiv sau posesiv – și nu două¹⁸. Argumentul e formulat de Neamțu¹⁹, valoarea pe care i-o acordă lui *al* fiind cea de membru al unei sintagme (genitivale sau posesive) condiționate. Întrebare: ce anume condiționează *al* și în ce calitate? Răspuns: relația de dependență dintre genitiv sau posesiv și substantivul regent și în calitate de context obligatoriu al genitivului sau al posesivului, în lipsa anteriorității imediate a articolului definit al substantivului regent.

(b) În structurile de genul „al vecinului”, „ai noștri”, în care se consideră că *al* substituie total substantivul regent de genitiv sau posesiv, înlocuindu-l complet în structură și funcționând el însuși ca regent al acestora, în fapt *al* substituie nu regentul substantival, ci tot articolul definit al acestuia, substantivul regent – eliptic

¹⁷ Vezi Valeria Gușu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973, p. 83.

¹⁸ Conform principiului unicității; vezi D. D. Drașoveanu, *O categorie sintactică – unicitatea*, în *Teze și antiteze...*, p. 59-72.

¹⁹ Vezi G. G. Neamțu, *lucr. cit.*

– fiind potențial ocurent; potențiala lui ocurență poate fi mai ușor evidențiată în structurile paralele – coordonate sau comparative – de tipul:

„părul maimuței și *al* omului...” sau

„părul maimuței, mai aspru decât *al* omului...”.

Potențiala ocurență a regentului celui de-al doilea genitiv poate fi pusă în evidență (și – eventual – recuperată) prin particula – cu funcționalitate evident pronominală – *cel*:

„părul maimuței și *cel* al omului...”,

„părul maimuței, mai aspru decât *cel* al omului”.

Se observă, astfel, cum *cel* substituie regentul substantival, iar *al* – articolul definit al acestuia (dat fiind că *cel*, ca pronume, nu are, marcată formal, categoria determinării):

„*părul* maimuței... *cel al* omului”.

Astfel că genitivul sau posesivul are întotdeauna un regent substantival, altul decât *al*, regent eliptic în astfel de structuri – prezent însă în altele, de pildă în „un copil *al* vecinului” – dar a cărui elipsă poate fi recuperată, „peste capul lui *al*”, ca potențială ocurență a unei forme substantivale, de la care *al* nu preia decât informațiile de gen și număr – și, firește, și caz – vehiculate de articolul definit al respectivei forme, acesta fiind cel pe care *al* îl substituie.

Situația este aceeași în toate structurile genitivale sau posesive cu regent eliptic, în toate elipsa regentului putând fi recuperată prin *cel* („ai noștri sunt acasă” – „*cei* ai noștri sunt acasă”) și, prin urmare, *al* nu poate fi considerat nici în aceste situații ca fiind pronume și, deci, ca substituind regentul de genitiv sau posesiv.

(c) O situație sensibil diferită e cea a structurilor de tipul „această carte este a mea” sau „cartea este a copilului”, în care *al* este interpretat ca având funcția de nume predicativ. Menționăm că în structurile de acest tip regentul substantival este, de obicei, prezent în structură. Dacă în astfel de structuri îl considerăm pe *al* pronume, deci substituit de substantiv, obținem o structură similară cu „această carte este cartea copilului”, ca atare, o structură al cărei sens este unul de **identificare**, câtă vreme sensul structurii „această carte este a copilului” este clar unul de **calificare**. Cu alte cuvinte, eu nu identific această carte ca fiind **cea a copilului**, ci o calific pur și simplu ca fiind **a copilului**, similar structurii latinești *hic liber est Taciti*, cu genitivul *Taciti* funcționând firesc ca nume predicativ, și nu ca în *hic liber est liber Taciti*, unde *Taciti* e atribut al numelui predicativ *liber*.

Structura „cartea este a mea”, cu *al* considerat pronume, fiind similară cu „cartea este cartea mea”, duce prin suprimarea verbului *a fi* la structura „cartea, cartea mea”, adică „cartea, (cea) a mea”, cu *a mea* apozitie, deci identificând regentul, în timp ce sensul structurii „cartea este a mea” este unul de calificare, *a mea* exprimând o calitate a cărții, „cartea mea”, structură la care nu putem ajunge decât considerându-l pe *al* substituit de articol definit.

În încheierea argumentației privitoare la statutul lui *al* pe care-am desfășurat-o în aceste rânduri, vom analiza o serie de posibile contraargumente la

calitatea pe care i-am acordat-o aici particulei în discuție. Vom apela pentru aceasta tot la lucrarea menționată a lui G. G. Neamțu, în care, la un moment dat, autorul aduce în discuție posibilitatea ca *al* să funcționeze ca substitut de articol definit. Analiza vizează structurile de tipul „contra mea și a ta”, „deasupra casei și a copacului”, iar discuția e, în principiu, următoarea:

Dacă în structurile menționate mai sus am accepta faptul că *al* substituie nu unitățile *contra*, *deasupra* în întregime, ci numai articolul din finala acestora, ne-am izbi de următoarele patru fapte, în opinia autorului, inacceptabile:

1. *al* ar avea același statut – de substitut de articol – și în „cartea mea și a ta”;
2. articolul ar avea substitute, ceea ce ar contrazice datele actuale ale gramaticii limbii române, dat fiind că nu avem o clasă de fapte de limbă care să fie **pro-articole**;

3. *al*, *a* ar fi un alomorf al lui **-a**, **-ul** (al articolului definit);

4. articolul ar cere (citește: impune) caz.

În realitate, nici unul dintre faptele semnalate mai sus nu poate contrazice convingător statutul de substitut de articol pe care l-am acordat lui *al* în această lucrare, date fiind următoarele:

1. dacă în „cartea mea și a ta” l-am considera pe *al* substitut de substantiv și, prin urmare, ca substituind forma substantivală *cartea*, ar însemna că nu putem avea adjective posesive coordonate în dependența aceluiași regent (substantival), ci numai (forme) substantivale regente de adjectiv posesiv coordonate, ceea ce, pe lângă faptul că ar contrazice funcționalitatea adjectivelor de a se afla mai multe în dependența aceluiași regent – și, implicit, funcționalitatea semantică a noționalului de a „îngloba” în sine o sumă întregă de calități exprimabile (atributiv) prin determinanți adjectivali –, ar presupune tocmai lipsă de coreferențialitate între *cartea* și forma *a* a lui *al*, dat fiind că două forme substantivale (pronumele fiind și el tot **substantival**) coordonate nu pot fi coreferențiale; astfel că acordul verbal nu s-ar putea face la singular („cartea mea și a ta e cea mai bună”), ci numai la plural („cartea mea și a ta sunt cele mai bune”), lucru neconform cu funcționalitatea de limbă a structurii „cartea mea și a ta”²⁰;

2. faptul că gramatica limbii române nu a introdus încă printre clasele de unități lingvistice cu care operează o clasă a pro-articolelor nu se poate constitui într-un contraargument la introducerea acestei clase în momentul în care existența ei e dovedită suficient de convingător;

3. așa cum am dovedit în cuprinsul acestei lucrări, ***al*, *a*, *ai*, *ale*, *alor*** sunt alomorfe ale formelor (de articol definit) ***-ul*, *-a*, *-i*, *-le*, *-lor***, doar atât că, prin excepția menționată, nu sunt alomorfe ale acestora în calitatea lor de morfeme ale determinării, ci în cea de context obligatoriu al genitivului și al formelor posesive;

²⁰ Care poate desemna atât o singură realitate (cu două adjective posesive coordonate), cât și două realități (și atunci faptele coordonate sunt forma *cartea* și regentul implicit – eventual recuperabil, cum am văzut, prin *cel* – al celui de-al doilea posesiv).

4. articolul definit nu cere caz, dar, în condițiile în care formele substantivale de genitiv și dativ sunt, în limba română, omonime, prezența sau absența acestuia în anterioritatea imediată a unei astfel de forme poate „genera”, în lipsa unor alte elemente distinctive, funcționalitatea acesteia ca genitiv sau ca dativ.

2. SINTAXA GENITIVULUI ȘI A POSESIVELOR

Fiind dovedit faptul că *al* nu poate avea funcție sintactică și că nu se poate constitui în regent al unui genitiv sau al unui posesiv, acestora, genitivului și adjectivelor posesive, nu le rămâne decât să depindă întotdeauna de un regent substantival – care poate fi substantivul nume de obiect posedat sau, cum am văzut, pronumele *cel*, adevăratul substitut al acestuia – indiferent dacă acest regent este ocurent în structură sau eliptic, dar potențial ocurent. Astfel, genitivul și adjectivele posesive ajung să se integreze perfect în sistemul – triadic, după *Drașoveanu*, al – funcțiilor sintactice atributive, putând avea atât funcția sintactică de **atribut**, cât și pe cele, corespondente acesteia, de **nume predicativ** și **element predicativ suplimentar**.

Și astfel, prin genitivul și adjectivele posesive cu funcție sintactică de nume predicativ și element predicativ suplimentar, se normalizează sistemul corespondențelor de principiu între cele trei tipuri de funcții sintactice.

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21*